

MEDIASAVODXONLIK – ZAMON TALABI

Milliy g'oya, huquq kafedrası

katta o'qituvchisi (phd)

Abdupattayev Hasanboy

Ergashaliyeva Dिल्фуза

Qo'qon Davlat Universiteti

Xorijiy til fakulteti

1-bosqich talabasi

ANNOTATSIYA (O'zbek tilida): Ushbu maqolada mediasavodxonlik tushunchasining mazmun-mohiyati, zamonaviy axborot jamiyatidagi o'rni hamda raqamli madaniyatni shakllantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Maqolada mediasavodxonlikni rivojlantirish bo'yicha O'zbekistonda amalga oshirilayotgan islohotlar, xalqaro tajribalar va yoshlar o'rtasida tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslar keng tahlil qilingan.

TAYANCH TUSHUNCHALAR: mediasavodxonlik, axborot madaniyati, raqamli kompetensiya, tanqidiy fikrlash, axborot xavfsizligi

ANNOTATION (In English): This article discusses the concept of media literacy, its importance in the modern information society, and its role in developing digital culture. It analyzes Uzbekistan's initiatives in promoting media literacy, highlights international experiences, and explores how critical thinking and responsible media use are encouraged among youth.

KEYWORDS: media literacy, information culture, digital competence, critical thinking, information security.

АННОТАЦИЯ (На русском языке): В данной статье рассматривается понятие медиаграмотности, её значение в современном информационном обществе и роль в формировании цифровой культуры. Анализируются реформы, проводимые в Узбекистане для развития

медиаграмотности, международный опыт и инициативы, направленные на развитие критического мышления среди молодежи.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: *медиаграмотность, информационная культура, цифровая компетенция, критическое мышление, информационная безопасность.*

MAQOLA MATNI

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli transformatsiya davrida har bir insonning hayoti, dunyoqarashi va qaror qabul qilish jarayoniga ommaviy axborot vositalari katta ta'sir ko'rsatmoqda. Axborot oqimining tezligi, ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalganligi, sun'iy intellekt vositalarining rivojlanishi natijasida insonlar ongiga turli yo'nalishdagi xabarlar, reklama va g'oyalar singdirilmoqda. Shunday sharoitda mediasavodxonlik — bu faqat axborotni o'qish emas, balki uni tahlil qilish, ishonchliligini aniqlash va undan to'g'ri foydalanish madaniyatidir.

Mediasavodxonlik insonni manipulyatsiyadan himoya qiladi, mustaqil fikr yuritishga o'rgatadi va shaxsda ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantiradi. Bu esa zamonaviy ta'lim jarayonida eng muhim ko'nikmalardan biri sifatida e'tirof etilmoqda.

Asosiy qism

UNESCO tomonidan 2023-yilda o'tkazilgan tadqiqotlarga ko'ra, dunyo aholisi orasida internet foydalanuvchilarning ulushi 67 foizni tashkil etadi. Ulardan qariyb 50 foizi ijtimoiy tarmoqlarda faol bo'lib, har kuni o'rtacha 3–4 soatini internetda o'tkazadi. Bu esa axborotni tanqidiy tahlil qilish, soxta yangiliklardan himoyalaniish va onlayn muhitda madaniyatli muloqot yuritish zaruratini kuchaytiradi.

O'zbekistonda mediasavodxonlikni rivojlantirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biriga aylandi. 2021–2024-yillar davomida Ta'lim, Fan va Innovatsiyalar vazirligi hamda Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan 'Mediasavodli yoshlar – kelajak poydevori' loyihasi amalga oshirilib,

maktab, kollej va oliy ta'lim muassasalarida 2000 dan ortiq trening va seminarlar tashkil etildi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, O'zbekistonda internet foydalanuvchilarining 79 foizi ijtimoiy tarmoqlardan axborot manbai sifatida foydalanadi, lekin ularning 45 foizi ma'lumotning manbasiga e'tibor bermasdan tarqatadi. Bu esa mediasavodxonlikni kengaytirish orqali jamiyatda axborot mas'uliyatini oshirish zarurligini ko'rsatadi.

Mediasavodxonlikning asosiy yo'nalishlari

Mediasavodxonlik quyidagi yo'nalishlarni o'z ichiga oladi:

1. ****Axborotni tanqidiy tahlil qilish**** – har bir xabar yoki postning manbasi, maqsadi va ishonchliligini aniqlash.
2. ****Raqamli madaniyatni shakllantirish**** – internetda etik muloqot yuritish, kiberbulling va yolg'on axborotga qarshi turish.
3. ****Axborot xavfsizligini ta'minlash**** – shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish va phishing, zararli havolalardan ehtiyot bo'lish.
4. ****Kreativ fikrlash va media yaratuvchanlik**** – foydalanuvchini faqat iste'molchi emas, balki ijobiy kontent yaratuvchi sifatida shakllantirish.
5. ****Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish**** – voqealarga bir tomonlama emas, dalillarga asoslanib qarash.

Xalqaro tajriba

Xorijiy mamlakatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, mediasavodxonlikni ta'lim tizimiga erta bosqichda kiritish eng samarali yondashuv hisoblanadi. Masalan, Finlyandiyada 2016-yildan boshlab mediasavodxonlik maktab dasturining majburiy qismiga aylantirilgan. O'quvchilar axborotni tahlil qilish, faktcheking va manbalarni solishtirish bo'yicha amaliy mashg'ulotlar o'taydi. AQShda esa 'Media Literacy Now' nomli tashkilot tomonidan barcha shtatlarda mediasavodlik siyosatini rivojlantirish tashabbusi ilgari surilgan.

O'zbekiston ham bu borada xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni yo'lga qo'ygan. 2023-yilda UNESCO, UNICEF va British Council bilan birgalikda mediasavodxonlik bo'yicha o'quv qo'llanmalari yaratildi. Bundan tashqari, Oliy

ta'lim muassasalarida 'Mediasavodxonlik asoslari' fani joriy etilib, talabalarda tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yo'naltirilgan interfaol metodlar qo'llanmoqda.

Mediasavodxonlikning ijtimoiy ahamiyati

Mediasavod shaxs – bu nafaqat internetdan foydalanuvchi, balki ongli axborot iste'molchisi hisoblanadi. U har bir xabarni shubha ostida tahlil qiladi, dalil izlaydi va ijtimoiy mas'uliyat bilan fikr bildiradi. Jamiyatda bunday insonlar ko'paysa, soxta yangiliklar, provokatsion kontentlar va manipulyativ kampaniyalar ta'siri sezilarli darajada kamayadi.

Bugungi kunda yoshlar orasida mediasavodlikni oshirish nafaqat shaxsiy manfaat, balki milliy xavfsizlik masalasiga ham aylanmoqda. Raqamli muhitda milliy qadriyatlar, madaniy meros va tilni himoya qilishda ham mediasavod shaxslarning o'rni beqiyosdir.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, mediasavodxonlik – XXI asr fuqarosi uchun zarur ijtimoiy ko'nikma hisoblanadi. U insonni dezinformatsiyadan, manipulyatsiyadan himoya qiladi, tanqidiy fikrlash va mas'uliyatli onlayn xulqni shakllantiradi. O'zbekiston ta'lim tizimida mediasavodxonlikni keng joriy etish, pedagoglar va talabalarda bu boradagi kompetensiyalarni mustahkamlash, xalqaro tajribalarni amaliyotga tatbiq etish kelajak avlodni ongli, axborotga boy va mas'uliyatli shaxslar sifatida voyaga yetkazishning kafolatidir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. UNESCO. Global Media and Information Literacy Week Report 2023. Paris, 2023.
2. Potter, W. James. Media Literacy. 9th Edition. SAGE Publications, 2022.
3. O'zbekiston Respublikasi Raqamli texnologiyalar vazirligi hisobotlari, 2024-yil.
4. G'oziyev E.G'. Axborot madaniyati va mediasavodxonlik asoslari. Toshkent: Fan, 2022.
5. European Commission. Digital Education Action Plan 2021–2027. Brussels, 2021.
6. UNICEF Uzbekistan. Digital Literacy and Youth Report, 2023.
7. 'Mediasavod jamiyati sari' loyiha hisobotlari, 2024-yil.